כשם שפרצופיהם שונים כך דעותיהם שונות

בסוד שיח

בס"ד ■ יום רביעי ■ פרשת ויצא ■ ו' כסלו תשפ"ו ■ 26.11.2025 ■ גליון מס' 867

בעקבי רלב"ג

/ הרב פרופ' נריה גוטל

פרטים "קטנים" אותם מתארת התורה בדרכו של יעקב לחרן, ועם הגעתו, עשויים להביא לתהייה, מה ראתה התורה צורך באיזכורם. נציין שלושה כאלה:

א. חזקה על אבותינו שלא הירבו ב-Small talk, וגם אם עשו זאת - כדרכו של עולם, וכדרך הבריות, זעיר פה זעיר שם - ודאי שאין עניינה של תורה לתעד זאת על-ספר. מה אפוא פשר דבריו של יעקב לרועים המתקבצים סביב הבאר: "אחי מאין אתם". וכי מה זה משנה לו מהיכן הם, בעוד שעיקר עניינו לדעת מה הדרך המובילה למחוז חפצו!

ב. ועוד הערה בסגנונה של תורה בפרשייה זו, שמצאה לנכון לציין "וישק יעקב לרחל", מה שלכאורה לא מבטא צניעות יתירה.

ג. ולבסוף, הדגשת התורה שעיני לאה היו "רכות" - וכי זו היא סיבה לכך שיעקב יבכר על פניה את רחל, אחותה הצעירה? ואדרבה, אם הדבר מבטא פגם גופני, הקושי גדל שבעתיים: "אפשר בגנות בהמה טמאה לא דבר הכתוב, דכתיב מן הבהמה הטהורה ומן הבהמה אשר איננה טהורה, בגנות צדיקים דבר הכתוב"? (בבלי בבא בתרא קכג ע"א).

ובכן, במסגרת 'ביאור דברי הפרשה' נתן רלב"ג דעתו להערות אלה (כמו גם להערות נוספות, כמובן). על השאלה הראשונה השיב שיעקב נקט בסגנון מתוחכם:

"שאל להם יעקב 'אחי מאין אתם?', כדי שידע אי-זה הדרך ילך בו אל חרן. ולא שאל להם זה בביאור, לפי שכבר חשב כי אולי זה המקום הוא חרן, ויחזיקוהו כמהתל אם ישאל להם כן...".

רגליים לדבר שיעקב אבינו לא החזיק בידיו אותה שעה לא מפה טופוגרפית, גם לא Waze. הוא שיער מן הסתם שפחות או יותר הוא מתקרב למחוז חפצו, אך לדעת בדיוק היכן הוא לא היה יכול. לכן, אם היה שואל מפורשות היכן הדרך לחרן, והיה מתברר שהוא כבר שם, היה הדבר מביך למדי... בתחכום שאל אותם אפוא יעקב שאלה לגיטימית לחלוטין - "מאין אתם", וכך השיג את התשובה הרצויה, תוך שהוא נמנע מכל מבוכה.

או-אז, משפגש יעקב את רחל, ומשהוברר לו במי מדובר, ציינה התורה "וישק יעקב לרחל". הדגיש רלב"ג שנשיקה זו הייתה "על ידה או על בגדיה". למעשה, דיוק כזה כבר כתבו ר' אברהם אבן עזרא בפרשת תולדות, בהתייחסו (שם) לנשיקת עשו ליצחק: "ויאמר אליו יצחק אביו גשה נא ושקה לי בני. ויגש וישק לו..." (בראשית כז, כו).הבהיר ראבע"ז כי "נשיקה עם למ"ד ביד או בכתף או בצואר, ובלי למ"ד בפה", והרי זה מה שכתוב אצלנו: "...לרחל", בלמ"ד. הדגשה זו באה אם כן ללמדך דווקא את הנהגתו הצנועה של יעקב, שהייתה זו נשיקה מתונה, "רק" ביד או בכתף.

אשר לאיזכור עיניה "הרכות" של לאה - לדידו של רלב"ג אכן מדובר ב"חולי-מה". ואם תשאל את עצמך, מה ראתה התורה לציין זאת, הרי שתשובת רלב"ג ברורה: "בחר בקטנה כדי שיהיה הזרע שיהיה לו ממנה יותר בריא ויותר שלם". יעקב ביכר אשה בריאה, שכן במסגרת התועלות מדגיש רלב"ג שזו, ורק זו, הייתה מטרת יעקב בנישואיו:

"שאין ראוי לאדם שיקח אשה כי אם לתכלית שיהיו לו בנים ממנה, לא לבקשת ההנאה. ולזה ביאר יעקב שכבר עבד לבן בעבור בניו, להורות על שכוונתו היתה בנשיאת הנשים שיהיו לו בנים מהן".

■

כל מאמץ בענייני תורה ומצוות, אף שהוא חובה בפני עצמו, מרחיב את הצינורות לקבלת ברכות ה' לכל אחד ואחד מבני המשפחה.
הרבי מלובביץ'.

עוד בעיתון

ניתן לעבור לכתבה הרצויה ע"י לחיצה על שמה.

הבנות בנותי והבנים בני
בפי כל ילד יהודי שגור התואר "פרעה הרשע", פרעה היה אב טיפוס של...
המשך בעמ' 2

בפחד אביו
הסדת פחד השבועות מעלינו
בסוף עשרים השנים שבהם עבד יעקב את לבן הארמי באמונה, הם...
המשך בעמ' 2

סיפור לשבת
"ויצא יעקב מבאר שבע וילך חרנה"
איתא במדרש (בראשית רבה סח, ג): "יש שהוא הולך אצל זיווגו ויש שזיווגו...
המשך בעמ' 4

שביבים

- "ויחלום והנה סלם מצב ארצה"
- "כי לא אעזבך עד אשר אם עשיתי את אשר דברתי לך"
- "ויאמר לבן טוב תתי אתה לך מתתי אתה לאיש אחר שבה עמדי"
- "ותאמר אל יעקב הבה לי בנים ואם אין מתה אנכי"
- "וענתה בי צדקתי ביום מחר"
- "ויברח הוא וכל אשר לו... וירדף אחריו"
- "ועתה הלוך הלכת כי נכסוף נכספת לבית אביך למה גנבת את אלוקי"
- "וישבע יעקב בפחד אביו יצחק"

המשך בעמ' 5

הבנות בנותי והבנים בני

/ הרב יעקב הלוי פילבר

בפי כל ילד יהודי שגור התואר "פרעה הרשע", פרעה היה אב טיפוס של אויב העם היהודי ככתוב: "אמר אויב ארדוף אשיג", ואעפ"כ אנו אומרים **בהגדה של פסח**: "צא ולמד מה בקש לבן הארמי לעשות ליעקב אבינו, שפרעה לא גזר אלא על הזכרים ולבן בקש לעקור את הכל", בעל ההגדה מלמדנו שלבן כשונא ישראל הוא גרוע אפילו יותר מפרעה. ונשאלת השאלה מה היה בלבן שעושה אותו לגרוע ביותר בשונאי ישראל, במיוחד שלבן רק בקש לעשות ולא עשה כפי שאמר ליעקב: "יש לאל ידי לעשות עמכם רע ואלקי אביכם אמש אמר אלי לאמר: השמר לך מדבר עם יעקב מטוב ועד רע", ואילו פרעה פגע בעם ישראל בפועל ממש בהשליכו את הבנים ליאור, ואם כך מדוע אנו מחמירים עם לבן יותר מאשר עם פרעה? בין פרעה ללבן יכולים אנו להבחין בכמה הבדלים: פרעה עם כל רשעותו היה אויב "הגון", מעשיו ומזימותיו היו שקופים, הוא לא הסתתר מאחורי גופים אחרים אלא נטל על עצמו את האחריות למעשיו כמו שאמר: "אני ועמי הרשעים" **(שמות ט כז)**. משא"כ לבן, כל התנהלותו עם יעקב היתה במרמה, והדבר רמוז אף בשמו: "לבן - שהיה מלבן דבריו וטח אותם בחוץ, ושקר בתוכם". וכאשר היה לבן מתעתע ביעקב היה מסתתר מאחורי אחרים, כמו שפירש **הרמב"ן** את דברי לבן ליעקב: "לא יעשה כן במקומנו" - "כי דברי לבן בערמה, אמר ליעקב לא יעשה כן במקומנו כי לא יניחוני אנשי המקום לעשות כן כי נבלה היא אצלם" (עיין פירושה של מורתי הפרופ' **נחמה ליבוביץ** בספרה ["עיונים בספר בראשית" עמ' 822] המסבירה את דברי הרמב"ן הללו כבריחה של הרשע מהאחריות האישית למעשהו והטלתה על שכם הזולת). הבדל נוסף אנו מבחינים בין פרעה ללבן, רשעים כל ימיהם חרטות. ואכן פרעה חזר בו כמה פעמים מהבטחותיו, אבל, לפחות בשעה שהבטיח, התכוון לקיים את הבטחתו ורק אח"כ כאשר השתנו התנאים חזר בו, ככתוב: "וירא פרעה כי חדל המטר . . . ויחזק לב פרעה ולא שלח את בני ישראל". משא"כ לבן, מלכתחילה בשעה שחתם על ההסכם עם יעקב כבר אז החליט שלא לקיים אותו, כדברי יעקב: "ואביכן התל בי והחליף את משכורתי עשרת מונים". עד שיעקב החליט שלבן אינו פרטנר לחיים משותפים, ושלום אי אפשר לעשות עם אויב המחליף את הסכמותיו עשרת מונים, ועל כן הוא מציע לנשותיו להיפרד מלבן מפני שהפתרון עם אויב כזה הוא רק הפרדה, כמו שהסכימו: "אני לא אעבור אליך . . . אתה לא תעבור אלי". אלא שלבסוף הפרו גם את ההסכמה הזו כמו שמבואר במסכת **סנהדרין** (קה א) שכושן רשעתים הוא לבן הארמי, ובמדרש **תנחומא** (דברים ג) מבואר שהפרו את שני ההסכמים שנתחייבו.

הסבר נוסף מדוע מחשבתו של לבן היתה חמורה יותר מגזרתו של פרעה מוצאים אנו במדרש: "שתי אומות קידמו את ישראל בחרב ושתיים בעבירה. המצרים והאדומים קידמו בחרב. המצרים: 'אמר אויב ארדוף אשיג אריק חרבי', והאדומים: 'ויאמר אליו אדום לא תעבור בי פן בחרב אצא לקראתך'. ושתיים בעבירה: מואבים ועמונים. על אלו שקידמו בחרב כתיב: 'לא תתעב אדומי', 'לא תתעב מצרי', אבל אלו שקידמו בעבירה להחטיא את ישראל כתיב: 'לא יבא עמוני ומואבי . . . גם דור עשירי עד עולם'". וטעם הדבר מסביר **המדרש**: "שהמחטיא את האדם חמור יותר מן ההורגו, שההורג הורג בעולם הזה ויש לו (לנהרג) חלק לעולם הבא, והמחטיאו הורגו בעולם הזה ובעולם הבא". וזו היתה גם מזימתו של לבן כשאמר: "הבנות בנותי והבנים בני", שלבן בקש לא רק להרוג את יעקב אלא גם לקחת ממנו את בניו ולחנכם בדרכו של לבן ובכך לעקור את הכל, ולכן הוא גרוע מפרעה - שהמחטיאו חמור מן ההורגו.

בפחד אביו
הסדת פחד השבועות מעלינו

/ הרב איתמר הרשקו

לע"נ אמי מורתי רות ב"ר חיים יהודה

בסוף עשרים השנים שבהם עבד יעקב את לבן הארמי באמונה, הם נפרדו לדרכם - בדרכים עקלקלות, כשאיש מסתיר דברים מרעהו. פני לבן לא היו עוד עם יעקב כבראשונה, ועיניו היו צרות בהצלחת יעקב אבינו.[1] ואילו יעקב אבינו גנב את לב לבן, והלך ממנו בלי להיפרד לפני כן.[2]

פרידה זו הגיעה לאחר שיעקב הבין שתם עידן הגלות שלו בחרן, ועליו לשוב ליצחק אביו בארץ כנען. אותם "ימים אחדים",[3] שניתנו לו על מנת להביא את זיווגו וילדיו, הגיעו לסיומם. כך גם בישר לו מלאך ה' בחלומו; באה השעה לשוב לארץ - ולמלא שם את הנדר אשר נדר בצאתו לחרן.[4]

ואומנם, כאשר נפגשו החתן והחותן בהר הגלעד, נקבעו שם לדורות דרכי ההיפרדות של ישראל מעול שעבוד האומות.

ראשית לכל זה, עצם הרצון לצאת ולשוב לארץ, הגם שהשנים עברו כ'ימים אחדים' שבהם היינו מחויבים לשהות שם. הן מצד העובדה שטרם השלמנו פעולת גדילתנו והקמת עמנו, והן מצד ההנחה שאין לנו רשות לצאת משם בעצמנו.

אך כל זאת תקף רק כאשר הגויים אינם משתעבדים בנו יתר על המידה, ואילו כאשר הם הופכים פניהם כלפינו - הותרה השבועה, וניתן לשוב לארץ.

למרות זאת, הגויים אינם מוותרים על הנאתם מאיתנו, במיוחד בענייני כספים, ולכן הם רודפים אחרינו ומנסים לעכב את שיבתנו לארץ, בתואנות שונות ומשונות.

מול כל אלו נדרש יעקב אבינו להתמודד כמעט לבדו, כשרק בניו 'שבטי ישראל' עומדים כאחים לעזרתו,[5] וכל אחד מרים אך אבן קטנה, ההופכת לגלעד יציב ואיתן.[6] כדרך שעשה יעקב עצמו, בשנים עשר האבנים אשר הניח למראשותיו בהר הבית, כשיצא לחרן.[7]

אך הבדל קטן ישנו בין שני המקומות, והוא עניין השראת השכינה עלינו.

עם יציאתו של יעקב לחרן, ייחד הקב"ה שמו על יצחק בעודו בחיים, כביטוי לכך ש'אין חטא בישראל', ושם ה' יכול להיקרא עליו אף בחייו.[8] זהו רמז ליציאתנו לגלות, שם יאמר עלינו ש'**עם ה' אלו** ומארצו יצאו'.[9] כך שאהבת ה' ודאגתו לנו, לא סרה מאיתנו אף בימי הגלות.

למרות זאת, בהגיע הזמן, התיירא יעקב להשתמש בהבטחה הזו, והוא הגדיר את העניין כ'**פחד אביו יצחק**'.[10] הן מצד כבוד אביו - שלא להכריז עליו כמת חלילה, והן מצד שיעקב ירא לומר בפה מלא עניין זה.

ומעשי אבות הם כסימן לבנים; בכל ענייני השבועות ושליטת האומות בנו, עד אשר אנו מסירים כל עול ושעבוד מצווארנו.

שכן השביע הקב"ה את ישראל בשלוש השבועות: שלא לעלות בחומה, שלא למרוד באומות ושלא ישתעבדו האומות בישראל יותר מדיי.[11] ועליהן נוספו עוד שלוש שבועות אחרות: שלא לגלות את הקץ, שלא לדחות אותו ולא לגלות את הסוד לאומות העולם.[12]

ואומנם, אם צד אחד מונע עצמו מן השבועה, אין עוד תוקף לשאר השבועות. ולכן כאשר נהג לבן עם יעקב שלא כדרך כל הארץ, ואף את מה שהגיע לו ולנשותיו הוא עיכב בעדו,[13] אזי אף יעקב רשאי להשתחרר מ'פחד השבועות', והוא יכול לשוב לארצו חזרה.

בגלל הדבר הזה, הזכיר יעקב דווקא את '**פחד אביו יצחק**'; בכדי לרמז שיגיע הזמן שבו יסור פחד השבועות מן האומות, ואז גם ישראל ישתחררו מכבליהם של אותן השבועות.

בדרך זו כתב בעל ה"משך חכמה", בעניין הסרת 'פחד השבועות' שבדברי חז"ל עלינו:

"אמנם כעת הסבה ההשגחה אשר באספת הממלכות הנאורות בסאן־רעמא, ניתן צו אשר ארץ ישראל תהיה לעם ישראל, **וכיון שסר פחד השבועות** וברשיון המלכים קמה מצוות ישוב ארץ ישראל, ששקולה כנגד כל מצוות שבתורה - למקומה. ומצוה על כל איש לסייע בכל יכולתו לקיים מצוה זו".[14]

1 - **וישמע** - "כל זמן שהיה גזרת ה' ורצונו שיהיה יעקב בבית לבן, לא אנה אליו כל רע, וימצא שם חן בעיני הכול, ועתה שהגיע העת שישוב לביתו, שמע כי בני לבן התחילו לחשוד אתו ומתרעמים עליו" (מלבי"ם בראשית לא, א).

2 - **על בלי הגיד לו** - "הראה יעקב עצמו כאלו בלתי מרגיש באיבת לבן מלבד שלא הגיד לו שחפץ ללכת, וכל זה עשה לא להעדר מוסר אלא כמוכרח, וזה כי בורח הוא. מדאגה שיגזלהו לבן בעזרת אנשי עירו כמו שאמר בהתנצלותו ללבן אחר כן" (ספורנו בראשית לא, כ).

3 - **אעבדך שבע שנים** (בראשית רבה) "הם 'ימים אחדים' שאמרה לו אימו 'וישבת עמו ימים אחדים'. ותדע שכן הוא שהרי כתיב 'ויהיו בעיניו כימים אחדים'" (רש"י בראשית כט, יח).

4 - **אשר נדרת לי** "וצריך אתה לשלמו, שאמרת 'יהיה בית אלוקים' שתקריב שם קורבנות" (שם לא, יג).

5 - **לאחיו** הם בניו, שהיו לו אחים ניגשים אליו לצרה ולמלחמה (בראשית רבה, שם, מו).

6 - "ויאמר יעקב לאחיו לקטו אבנים, ויקחו אבנים ויעשו גל ויאכלו שם על הגל" (בראשית לא, מו).

7 - **וישם מראשותיו** "התחילו מריבות זו עם זו, זאת אומרת 'עלי יניח צדיק את ראשו', וזאת אומרת 'עלי יניח'. מיד עשאן הקב"ה אבן אחת. וזהו שנאמר 'ויקח את האבן אשר שם מראשותיו'" (רש"י בראשית כח, יא).

8 - **ואלוקי יצחק** "אף על פי שלא מצינו במקרא שייחד הקב"ה שמו על הצדיקים בחייהם לכתוב 'אלהי פלוני' משום שנאמר (איוב, טו) 'הן בקדושיו לא יאמין', כאן ייחד שמו על יצחק לפי שכהו עיניו וכלוא בבית והרי הוא כמת ויצר הרע פסק ממנו" (תנחומא, שם, יג).

9 - ויבוא אל הגוים אשר באו שם, ויחללו את שם קדשי באמר להם עם ה' אלה ומארצו יצאו" (יחזקאל לו, כ).

10 - **ופחד יצחק** "לא רצה לומר 'אלוקי יצחק', שאין הקב"ה מייחד שמו על הצדיקים בחייהם. ואף על פי שאמר לו בצאתו מבאר שבע 'אני ה' אלוקי אברהם אביך ואלוקי יצחק' בשביל שכהו עיניו והרי הוא כמת, יעקב נתייירא לומר 'ואלוקי' ואמר 'ופחד'" (רש"י בראשית לא, מב).

11 - "ההוא מיבעי ליה לכדרבי יוסי ברבי חנינא, דאמר ג' שבועות הללו למה. אחת שלא יעלו ישראל בחומה (כחומה), ואחת שהשביע הקב"ה את ישראל שלא ימרדו באומות העולם, ואחת שהשביע הקב"ה את העובדי כוכבים שלא ישתעבדו בהן בישראל יותר מדיי" (כתובות, קיא).

12 - "ורבי זירא מיבעי ליה לכדרבי לוי דאמר שש שבועות הללו למה תלתא הני דאמרן. אינך שלא יגלו את הקץ, ושלא ירחקו את הקץ, ושלא יגלו הסוד לעובדי כוכבים" (שם).

13 - **הלא נכריות נחשבנו לו** "אפילו בשעה שדרך בני אדם לתת נדוניא לבנותיו בשעת נשואין נהג עמנו כנכריות, כי מכרנו לך (שעבדת אותו בנו י"ד שנה ולא נתננו לך אלא) בשכר הפעולה. **את כספנו** שעכב דמי שכר פעולתך" (רש"י בראשית לא, טו).

14 - "אולם זה במאה הזאת זרחו קוי אור על ידי גדולי המעש כמו מאנטיפיורי וכיוצא בהם בהתעוררות רב... לבנות ולשכלל ירושלים ולהסיר שוממותיה כמעט עד כי נתרחב הדבר על ידי הנלהבים. ורבנים הרבה עמדו מנגד, ואף אותם שהיה בלבם לקרב את הדבר שמו יד לפה, מפני כי חרדו מהנלהבים שלא יגדישו הסאה ומהג' שבועות שהשביע, לבנות־ירושלים (כתובות, קיא; שיר השירים רבה ב, פסוק 'השבעתי אתכם בנות ירושלים')... אמנם כעת הסבה ההשגחה אשר באספת הממלכות הנאורות בסאן־רעמא, ניתן צו אשר ארץ ישראל תהיה לעם ישראל, וכיון שסר פחד השבועות וברשיון המלכים קמה מצות ישוב ארץ ישראל, ששקולה כנגד כל מצוות שבתורה (ספרי, פרשת ראה) - למקומה. ומצוה על כל איש לסייע בכל יכלתו לקיים מצוה זו, ואולי על זה נאמר 'עד מתי תתמקין' (ירמיה לא, כא). ואם יתן ה' יתברך ויתרחב הדבר ויגדל ויפרח כשושנה, כמו שנגדלו בימי התרשתא, אשר היו נתונים תחת פרס, דובא־ניידא (קידושין, עב.), ואף כי כעת תחת ממשלת ארץ־האי - עם בריטניה המתונה. אז בטח הוא ענין העומד ברומו של עולם". "הן אמנם, שאז היו הנביאים, בנבואה מן השמים, מחזיקים אותם. מי יודע - אולי כמו חורבן הבית השני היה שלא על פי הנבואה, (אשר מהאי טעמא כשגלו לא בטלה קדושת הארץ, כדברי נועם של התוספות יו"ט) (בעדיות פרק ח, משנה ו), כן יהיה הנחת אבן פנה שלא על פי נביאים, וכנטילתו - כך נתינתו".

"אבל יהיה איך שיהיה, מצות ישוב ארץ ישראל לא נפטר מזה, כל מי שבכחו יעשה. וזכות המצוה הזאת תגן על עמו ישראל בכל מקומות מושבותיהם להצילם מכל רעה, ועיניהם ועינינו תחזינה בשובו לציון ולשמוע בעת יאמר לציון מלך אלקיך במהרה בימינו, אמן".

דברי המצפה לראות בתשועת ישראל

מאיר שמחה כהן

חותם פה דווינסק

סיפור לשבת

"ויצא יעקב מבאר שבע וילך חרנה"

איתא במדרש (בראשית רבה סח, ג): "יש שהוא הולך אצל זיווגו ויש שזיווגו בא אצלו, יצחק זיווגו בא אצלו: (בראשית כד, סג) 'וירא והנה גמלים באים', יעקב הלך אצל זיווגו דכתיב 'ויצא יעקב'". כשהרה"ק רבי יעקב יצחק – החוזה מלובלין זי"ע – נשא אשה (בזיווג שני), היתה החתונה אמורה להיות במדינה אחרת מעבר לגבול, ומפני שנתעורר איזה קושי באישור היציאה שלו, לא נתנו לו רשות לעבור את הגבול, והוצרכו לעשות החתונה באמצע הדרך. אמר הבדחן בחתונה, ביצחק אבינו מצינו שזיווגו באה אצלו, וביעקב אבינו מצינו שהוא הלך אצל זיווגו, והיות ששמו של רבינו הוא 'יעקב יצחק', לכן חצי הדרך הלך הוא אצל זיווגו, וחצי הדרך באה זיווגו אצלו. "ויצא יעקב מבאר שבע וילך חרנה" (כח, י) יש שהוא הולך אצל זיווגו ויש שזיווגו בא אצלו, יצחק בא זיווגו אצלו שנאמר (כד, סג) 'ויצא יצחק... והנה גמלים באים', יעקב הלך אצל זיווגו שנאמר 'ויצא יעקב' (מדרש). יעקב אבינו יוצא מבאר שבע לחרן כדי למצוא אשה. אביו יצחק, לעומת זאת, לא היה צריך ללכת, הביאו את האשה אליו, ללמדנו – כי הכל נעשה בהשגחה פרטית, ומציאת הזיווג אצל כל אדם היא לפי מה שנגזר עליו מן השמים, ומה' אשה לאיש! וכל מה שיעשה לא יועיל לשנות גזרתו יתברך.

לשלמה המלך הייתה בת ושמה קציעה, הנערה הייתה יפת תואר חכמה וטובת לב. רצה אביה לדעת מי יהיה החתן שלה וקרא לכהן הגדול בכדי לברר את גורלה. הכהן שאל באורים ותומים והשיב, כי בחור עני וללא שום תואר יהיה בעלה. לשמע הדברים החליט המלך למנוע את נישואי בתו לאותו בחור... לאחר שבועיים, הובילו העבדים את הבת למגדל אשר היה על אי בודד. הסולמות הורחקו מהמגדל והיא נותרה לבדה. לאחר מכן קרא המלך לנשר גדול וחזק וציווה עליו לקחת בכל יום ממטבח המלך אוכל ולהביא לבתו שבראש המגדל את ארוחותיה. באותם ימים חי בעיר עכו איש עני "אביים" שמו ולבנו אשר נולד קרא ראובן. הילד גדל והיה ליפה תואר נבון ומוכשר, אך בשל המצב הכלכלי הקשה, הנער נאלץ להיפרד מהוריו, ויצא לחפש את מזלו. כל היום הלך ללא אוכל ומשקה, רעב ועייף היה לעת ערב, ופחד נפל עליו. התחנן לה' שימצא עבורו איזה מסתור וה' זימן לו נבילת שור מונחת על הארץ. נכנס הנער לתוך בטנו הפתוחה של נבלת השור ונרדם. בשנתו לא חש בנשר גדול שנעץ ציפורניו בנבלת השור והרים אותה יחד עם הישן בתוכה ונשאה אל ראש המגדל שבו הייתה בת המלך. לאחר ששבע הנשר מבשר השור עף לדרכו והנער נשאר על המגדל בתוך השור... בבוקר, בתו של שלמה המלך מצאה את הנער ישן. העירה אותו, ושאלה אותו כיצד הגיע אליה, אבל הוא לא ידע לספר לה... הזמינה הנערה את הנער להישאר אתה. כשהגיע הנשר להביא לה את הארוחה כמידי יום, ראה שנמצא עמה אדם נוסף, ומעתה והלאה היה מביא שתי ארוחות בכל פעם, והשביע אותם. עברו ימים, ושני הצעירים מצאו חן אחד בעיני השניה והבינו כי מאת ה' יצא הדבר והסכימה להינשא לבחור. בדם שיצא מאצבעו הדקורה טבל נוצה וכתב לה כתובה. חיו בני הזוג בשלוה ונולד להם בנם הבכור ושמו "זכור". הנשר הבחין בילד ומעתה הביא שלושה ארוחות בכל יום אל המגדל. עברו שנים ובינתיים שלמה המלך התגעגע לבתו, והשתוקק מאוד לראותה. שאל את הנשר על שלומה (שהרי היה בקי בשפת החיות), והנשר השיב כי שלום לה ולבעלה ולבנה הקטן ולא חסר להם דבר... המלך ששמע שנישאה בתו, סירב להאמין למשמע אוזניו והחליט לצאת עם עבדיו אל עבר האי. כשהגיע המלך ראה את בתו ואת משפחתה ונפלו בבכי והתרגשות אחד על צווארו של השניה... "כיצד הגיע הבחור לכאן?" שאל את בתו, והבת השיבה כי צפור ענקית הובילה אותו למגדל עטוף בתוך נבלת שור... יחד עם בתו חתנו ונכדו ירד מהמגדל והפליג איתם ועבדיו חזרה למקום ממנו בא. המלך ציווה לערוך סעודת הודיה משתה לעמו ולכולם סיפר את שנעשה במגדל. עתה נוכחתי פעם נוספת אמר המלך כי אין אדם יכול להימלט מגזירת הקב"ה. שלחתי את בתי למקום שומם שרגל אדם לא דרכה בו והנחתי אותה במקום גבוה כדי שאף אחד לא יוכל להגיע אליו, ובכל זאת לא הצלחתי לחלץ אותה מגורלה אשר ה' גזר עליה. יהי שם ה' מבורך!

(הסיפור ע"פ כתב יד ג' של מדרש תנחומא, במבוא למהדורת בובר, וילנה תרמ"ה.)

שביבים / שאול שיף

"ויחלום והנה סלם מצב ארצה"

ע"י החלום אפשר להכיר את האדם, שאין אדם חולם אלא מהרהורי ליבו. יעקב רואה בחלומו סולם "וראשו מגיע השמימה" "והנה ה' נצב עליו". ואילו פרעה רואה בחלומו "שבע פרות..."

(ר' מאיר מפרמישלן)

"כי לא אעזבך עד אשר אם עשיתי את אשר דברתי לך"

פעם אחת בא אל הסבא קדישא מרוז'ין זי"ע חסיד אחד, לשפוך שיחו ולהוושע בדבר ישועה ורחמים. הרה"ק רבי דוד מטשורטקוב זלה"ה, שהיה אז רך בשנים כבן אחד עשרה, הבחין באותו חסיד שהוא שרוי בצער רב ובדאגה גדולה, והבין שצרתו צרה גדולה, על כן, נתעורר בו רצון לדעת איך יפול דבר, ומאין תבוא ישועתו. המתין הרה"ק מטשורטקוב אצל פתח חדרו של אביו הרה"ק מרוז'ין, עד שיצא החסיד מלפני הקודש, ושאלו מה אמר לו הרבי, סיפר לו החסיד ברכת הרבי, 'דער אייבערשטער זאל דיר העלפען' (השם יעזור לך). אמר לו הרה"ק מטשורטקוב היכנס שוב אל הקודש פנימה ושאל מלפני אבי מה יהיה עד שיעזור השי"ת. ציית לו החסיד ויעש כאשר צוהו. כשיצא סיפר לו שהרה"ק מרוזין ענה לו, עד שיעזור הש"ת, גם יעזור השי"ת. כששמע הרה"ק מטשורטקוב דברים אלו פתח ואמר, לזה כיון הכתוב 'כי לא אעזבך עד אשר אם עשיתי את אשר דברתי לך', גם עד אז, לא אעזבך ואעזור לך.

(דברי דוד)

"ויאמר לבן טוב תתי אתה לך מתתי אתה לאיש אחר שבה עמדי"

היתכן שלבן הרשע יאמר ליעקב שטוב לי לתת את בתי לך לאשה מאשר לאיש אחר, והלא שום רשע לא יסכים לתת את בתו לאדם שומר תורה ומצוות, ומדוע אם כן במקרה זה לבן מעדיף שיעקב ישא את בתו לאשה ולא עשו הרשע? אלא הביאור הוא שכל זאת אמר לבן מתוך רשעות, וחשב הלא בתי צדקת, ואפילו אם היא תינשא לרשע, תהפוך אותו לצדיק, ואם כן עדיף שתתחתן עם יעקב, שהוא ממילא צדיק, ובכך ירווח לי שיהיה פחות צדיק בעולם.

(מהר"ם שיק)

"ותאמר אל יעקב הבה לי בנים ואם אין מתה אנכי"

מעיר על כך בספר "יפה לקץ" מהו שאמרה הבה לי בנים ואם אין מתה אנכי, וכי אם לא תלד בנים תמות: וכתב ליישב, דהנה אמרו רז"ל (ברכות ה) לעולם ירגיז אדם יצה"ט על יצה"ר, נצחו מוטב ואם לאו ילמד תורה, נצחו מוטב ואם לאו יקרא ק"ש, ואם לאו יזכיר לו יום המיתה. ובמסכת סוטה אמרו נשים במאי זכיין, באמטויי בנייהו לבי כנישתא. ומפרש ב"יערות דבש" (דרוש א) דהגמרא שואלת במאי מנצחין את היצה"ר כיון שהן פטורות מתורה ומק"ש דהוי מצות עשה שהזמן גרמא, ועונה בזכות שמגדלין בניהם לתורה יש להן חלק בתורת בניהם, ועי"ז מנצחים את היצה"ר. וזה שאמרה רחל, "הבה לי בנים", שאוכל לגדלם לתורה ולנצח את היצה"ר על ידי זה, "ואם אין מתה אנכי", פי' שאין לי תקנה אחרת לנצח היצה"ר רק בזה שאזכיר לי יום המיתה, כי העצות האחרות לא שייכות אצלי, וזה לא נכון להשתמש בעצה זו, כמבואר שם ב"יערות דבש", שהזכרת יום המיתה מביאה לידי עצבות וייאוש ר"ל, על כן "הבה לי בנים" לנצח היצה"ר על ידיהם.

"ועונתה בי צדקתי ביום מחר"

בפרשתנו לומדים על הפעולות שעשה יעקב אבינו בחוכמתו, להציל את מה שגזל לבן ממנו. בימי עלומיו שימש רבנו חיים בן עטר זצ"ל האור החיים הקדוש, כרבה של העיר סאלי. באותה תקופה נזדמן פעם סוחר אמיד לסאלי בדרך למסעיו, ובערב שבת חיפש מקום לעשות את השבת. הוא פנה לאחד מנדיבי הלב שבעיר וביקש להתאכסן אצלו. 'איזו שאלה? אשמח לארח אתכם בביתי' היתה תשובתו. המשיך האורח: מוכרח אני לסדר כמה ענינים עד בואי אליך, ובכן אשמח באם יודיע לי כבודו, כיצד מגיעים לביתו, ובינתיים אבקש ממנו שיואיל בטובו לשאת את תרמיל הכסף שלי לביתו, אינני רוצה להסתובב ברחובות עם כל כך הרבה כסף. הסכים המארח, סחב את התרמיל, והצניעו בירכתי הבית. את השבת בילה האורח באוירה נוחה ונעימה, וכצאת השבת הודה למארחו על האירוח. והיכן תרמילי? שאל האורח בעמדו על פתח הבית. איזה תרמיל? שאלו המארח. זה עם הכסף שמסרתי בידכם להוביל לביתכם, ענה האורח. ענה המארח, לא היו דברים מעולם, לא נמסר בידי שום כסף. בלית ברירה הזמין האורח את מארחו לדין תורה, בבית דינו של רבנו האור החיים הקדוש. הקשיב רבנו לטענות שני הצדדים, ופנה אל המארח: מה דעתך על החשד הלזה? שקר בפיו, ענה האיש.

הלוואי ולא הזמנתיו לביתי. לאחר מכן פנה רבנו לתובע, ושאלו האם יש לו עדים שראו את מסירת התרמיל לידי מארחו? ענה האורח, אין לי עדים, אבל עמדנו תחת העץ בשעה שנתתי לו את כספי. אמר לו רבנו, אמרת עץ, מהר לך ותזמין את העץ ל"בית דין". האורח שהיתה לו אמונת צדיקים, האמין כי רבנו האור החיים הקדוש עומד לבצע איזה מעשה נסים עם העץ, ומשום כך נחפז לצאת לכיוון בו עמד העץ. בינתיים פנה רבנו אל המארח הנתבע, ושאל אותו אמור נא, מהי השערתך, האם כבר הגיע האיש למקום העץ? ענה הנתבע: בהחלט שלא, הן מרחק רב מכאן ועד העץ. נענה רבנו ואמר, פיך הכשילך, לדבריך שלא מסר לך האיש שום כסף, איך תדע לשער את המרחק. ומיד הודה המארח, בקבלת התרמיל עם הכסף, ועד שחזר האורח התובע עם העץ, עמד תרמילו בחדר הבית דין.

"ויברח הוא וכל אשר לו... וירדף אחריו"

רבנו האור החיים הקדוש, כתב לתמוה, וזה לשון קדשו: 'יש לחקור, למה נשתנה יעקב בהליכה זו, שלא קפצה לו הארץ כמשפט לאוהבי שמו, ומצינו שאפילו לאליעזר עבד אביו קפצה לו הארץ, ומן הנכון אליו יאות [יהיה ראוי] עשות נס להצילו מהרודף, ולא היה משיגו לבן'. ומיישב רבנו, שהקדוש ברוך הוא רצה להראות שיכול להצילו, גם אם לבן ישיג אותו, ואם היה עושה קפיצת הדרך, יאמר לבן שכביכול הקדוש ברוך הוא לא יכול להציל את יעקב מידי לבן, ולכן הוא עושה לו קפיצת הדרך. עוד מיישב רבנו, שהדבר היה לתועלת עם ישראל לעתיד, שהרי לבן חיפש את התרפים שלו, ויעקב אמר שמי שלקח התרפים 'לא יחיה', וזה גרם למיתת רחל, ולכן לא קפצה הארץ, כדי שתקבר רחל בבית לחם, במטרה עתידית שיתפללו שם ישראל כשיעברו שם בגלותם, ורחל אמנו תתפלל עליהם, כמו שכתוב 'קול ברמה נשמע, נהי בכי תמרורים, רחל מבכה על בניה', וזה יהיה להם לסימן טוב, ולחיזוק בגלותם, ולגאולתם הקרובה.

"ועתה הלוך הלכת כי נכסוף נכספת לבית אביך למה גנבת את אלוקי"

בשלמא עצם הנסיעה הביתה - מובנת, כי נכסוף נכספת לבית אביך, אבל למה גנבת את אלקי?... חטפת את התפילה. אם מתגעגעים הביתה כבר מותר לחטוף מהר את התפילה?!" כמו כן מסופר, שפעם ראה רבינו אדם אחד אומר וידוי ודופק על לבו באגרופו: "אשמנו בגדנו גזלנו" כשהוא אומר את הדברים בחיפזון, כמי שלא שת לבו אל מוצא פיו. ניגש אליו ואמר לו: "מה אתה דופק? אף אחד לא נמצא שם"...

(ספרא דמלכא - מאת מהרש"ץ גנץ)

"וישבע יעקב בפחד אביו יצחק"

תמיד היה יצחק מורה ליעקב להיזהר מאוד משבועה, לבל ישבע שלא בשעת הצורך, לכן כאשר בא יעקב לידי הכרח להישבע, עשה זאת מתוך פחד ואימה מפני יצחק אביו. "וישבע יעקב" אולם השבועה הייתה "בפחד יצחק אביו" מלאת פחד מפני תורת אביו.

(בינה לעתים)

בסוד שיח

כשם שפרצופיהם שונים
כך דעותיהם שונות

עריכה גרפית - גיל ויין

נשמח לקבל תגובות והערות מהקוראים
בדוא"ל: besod@013net.net